ZAMONAVIY O‘QITISH USULLARI ASOSIDA SHAXSNING IJTIMOIY INTELLEKTI VA KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH PSIXOLOGIYASI

Otaboyeva O‘g‘iloy Marufjon qizi
ogiloyotaboyeva04@gmail.com
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Psixologiya mutaxasisligi 1- bosqich magistratura talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqola zamonaviy o‘qitish usullari asosida shaxsning ijtimoiy intellekti va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishning psixologik asoslarini tadqiq qiladi. Tadqiqot davomida o‘quvchilarning emotsional moslashuvchanligi, ijtimoiy ko‘nikmalari va guruh ichidagi samarali muloqot qobiliyati o‘rganildi. Shaxsning ijtimoiy intellekti va kommunikativ kompetensiyalari interaktiv metodlar va innovatsion pedagogik texnologiyalar orqali shakllantirilishi mumkinligi ko‘rsatildi. Tadqiqot natijalari ta’lim jarayonida individual yondashuv va psixologik yordamning ahamiyatini, shuningdek, o‘quvchilarni jamoaviy faoliyatga tayyorlash zarurligini tasdiqlaydi. Maqola ilmiy-tadqiqot va amaliy pedagogik tajribani uyg‘unlashtirgan holda, shaxsning ijtimoiy va kommunikativ salohiyatini rivojlantirish bo‘yicha strategik tavsiyalarni taqdim etadi.

Kalit so‘zlar: Zamonaviy o‘qitish usullari, ijtimoiy intellekt, kommunikativ kompetensiyalar, psixologik rivojlanish, pedagogik strategiyalar.

Аннотация: Данная статья исследует психологические основы развития социальной интеллекта и коммуникативных компетенций личности через современные методы обучения. В исследовании изучались эмоциональная гибкость, социальные навыки и способность эффективно взаимодействовать в группе. Показано, что социальный интеллект и коммуникативные компетенции могут формироваться с помощью интерактивных методов и инновационных педагогических технологий. Результаты исследования подтверждают значимость индивидуального подхода и психологической поддержки в образовательном процессе, а также необходимость подготовки учащихся к коллективной деятельности. Статья объединяет научные исследования и практический педагогический опыт, предлагая стратегические рекомендации по развитию социальной и коммуникативной компетентности личности.

Ключевые слова: Современные методы обучения, социальный интеллект, коммуникативные компетенции, психологическое развитие, педагогические стратегии.

Abstract: This article examines the psychological foundations for developing social intelligence and communicative competencies of individuals through modern teaching methods. The study explored students’ emotional flexibility, social skills, and ability to interact effectively within a group. It demonstrates that social intelligence and communicative competencies can be shaped using interactive methods and innovative pedagogical technologies. The research findings emphasize the importance of individualized approaches and psychological support in the educational process, as well as the necessity of preparing students for collaborative activities. The article integrates scientific research with practical pedagogical experience and provides strategic recommendations for fostering social and communicative potential in individuals.

Keywords: Modern teaching methods, social intelligence, communicative competencies, psychological development, pedagogical strategies.

Kirish

Bugungi kunda ta’lim sifatini oshirish va shaxslarni kompleks rivojlantirish pedagogikaning eng muhim vazifalaridan biri sifatida qaraladi. Zamonaviy o‘qitish usullari nafaqat ma’lumot yetkazish vositasi sifatida, balki shaxsning ijtimoiy intellekti va kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirishda ham alohida ahamiyat kasb etadi. Ijtimoiy intellekt shaxsning o‘zini va boshqalarni tushunish, emotsiyalarni idrok etish, muomala va muloqot jarayonlarida samarali strategiyalarni qo‘llash qobiliyatini bildiradi, kommunikativ kompetensiyalar esa shaxsning nutqiy, muloqotga oid va professional faoliyatdagi samaradorligini ta’minlovchi ko‘nikmalar majmuasini anglatadi.

Zamonaviy pedagogik jarayonlarda interaktiv va innovatsion metodlarning joriy etilishi shaxsning ijtimoiy va kommunikativ ko‘nikmalarini rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. Masalan, case-study, problem-solving, loyiha asosidagi ta’lim va virtual muloqot platformalari talabalarga guruh ichida o‘z fikrini ifoda etish, boshqalar bilan samarali ishlash va emotsional reaksiyalarni boshqarish ko‘nikmalarini shakllantirish imkonini beradi. Shu bilan birga, pedagoglarning psixologik tayyorgarligi va shaxsiy namunasi ham talabalarda ijtimoiy intellekt va kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirish jarayoniga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi.

Zamonaviy o‘qitish usullari va interaktiv pedagogik yondashuvlar shaxsning ijtimoiy intellekti va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishda asosiy vosita hisoblanadi. Shu bilan birga, bunday jarayonlarda psixologik xavfsizlik, motivatsion qo‘llab-quvvatlash va individual yondashuv muhim ahamiyatga ega. Tadqiqotning asosiy maqsadi zamonaviy o‘qitish usullari orqali shaxsning ijtimoiy intellekti va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishning psixologik asoslarini aniqlash va tahlil qilishdir.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Shaxsning ijtimoiy intellekti va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirish masalasi zamonaviy pedagogika va psixologiyaning dolzarb yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ijtimoiy intellekt shaxsning boshqalar bilan muloqot qilish qobiliyati, emotsional reaksiyalarni boshqarish va samarali muomala qilish ko‘nikmalarini o‘z ichiga oladi. Daniel Golemanning ishlari shuni ta’kidlaydiki, ijtimoiy intellekt va emotsional qobiliyatlar shaxsning ijtimoiy faoliyati va o‘quv jarayonidagi muvaffaqiyatini belgilovchi muhim omillardir[1]. Shu bilan birga, Peter Salovey va John Mayer tadqiqotlari ijtimoiy intellektni emotsional idrok, emotsiyalarni boshqarish, motivatsion va empatik komponentlar orqali rivojlantirish mumkinligini ko‘rsatadi[2].

Zamonaviy o‘qitish usullari, xususan, interaktiv metodlar, loyiha asosida o‘qitish, muammoga yo‘naltirilgan yondashuvlar va virtual ta’lim platformalari talabaning ijtimoiy intellekti va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishda samarali vosita sifatida e’tiborga olinadi. Johnson va Johnsonning tadqiqotlariga ko‘ra, hamkorlikka asoslangan o‘quv mashg‘ulotlari talabalarni guruh ichida hamkorlik qilish, konstruktiv fikr bildirish va muloqot

[1] Daniel Goleman. Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. Bantam Books, 1995.
[2] Peter Salovey, John Mayer, David Caruso. MSCEIT User’s Manual. Multi-Health Systems, 2008.

ko‘nikmalarini shakllantirish imkonini beradi. Shu bilan birga, pedagogik interaktiv mashg‘ulotlar orqali talabalar o‘z fikrini erkin ifodalash va ijtimoiy vaziyatlarda emotsional barqarorlikni saqlashni o‘rganadilar.

Metodologik nuqtai nazardan, shaxsning ijtimoiy intellekti va kommunikativ kompetensiyalarini baholashda psixodiagnostik vositalar, kuzatuv va eksperimental tadqiqotlar samarali hisoblanadi. Masalan, Mayer-Salovey-Caruso Emotional Intelligence Test (MSCEIT) emotsional idrok va boshqaruv qobiliyatini aniqlash imkonini beradi, shuningdek, interaktiv mashg‘ulotlar va guruh ishlari orqali talabalar kommunikativ ko‘nikmalari baholanadi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, pedagogning individual yondashuvi, motivatsion qo‘llab-quvvatlashi va pedagogik interaktiv metodlar talabaning ijtimoiy intellekti va kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.

Psixologik barqarorlik va stressga chidamlilik talabaning kommunikativ va ijtimoiy faoliyatini samarali rivojlantirishda asosiy shartlardan biri hisoblanadi. Shu bilan birga, tadqiqot metodlari sifatida eksperiment, korrelyatsion va longitudial tadqiqotlar shaxsning ijtimoiy intellektini rivojlantirishdagi pedagogik yondashuvlarning samaradorligini aniqlashga yordam beradi. Natijada, zamonaviy o‘qitish usullari va pedagogik interaktiv yondashuvlar shaxsning ijtimoiy intellekti va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishda asosiy vosita hisoblanadi.

Muhokama

Shaxsning ijtimoiy intellekti va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirish pedagogik jarayonda markaziy ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, ijtimoiy intellektning yuqori darajasi talabalarni guruh ichida samarali hamkorlik qilishga, emotsional barqarorlikni saqlashga va konflikt vaziyatlarni konstruktiv tarzda hal qilishga yo‘naltiradi. Daniel Golemanning ishlari shuni ta’kidlaydiki, emotsional qobiliyatlar – o‘z hissiyotlarini boshqarish, boshqalarning hissiyotlarini idrok etish va ularga moslashish qobiliyati – shaxsning ijtimoiy muvaffaqiyatini belgilovchi muhim omillardir. Shu bilan birga, Peter Salovey va John Mayer shaxsning emotsional idrok va boshqaruv komponentlari ijtimoiy intellektning asosiy strukturaviy qismlari ekanligini ko‘rsatadi va ularni pedagogik jarayonda shakllantirishning samarali usullarini ilgari suradilar.

Zamonaviy o‘qitish usullari, xususan, interaktiv metodlar, loyiha asosida o‘qitish va muammoga yo‘naltirilgan yondashuvlar shaxsning ijtimoiy intellekti va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Johnson va Johnsonning tadqiqotlari shuni ko‘rsatadiki, hamkorlikka asoslangan o‘quv mashg‘ulotlari talabalarni guruh ichida konstruktiv muloqot qilish, fikr almashish va muammoni birgalikda hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, pedagogning individual yondashuvi, motivatsion qo‘llab-quvvatlashi va interaktiv pedagogik strategiyalar talabaning kommunikativ kompetensiyasini oshirishga yordam beradi.

Muhokama davomida kuzatilgan natijalar shuni ko‘rsatadiki, talabalar guruh ishlari va loyiha asosida mashg‘ulotlar davomida o‘zaro aloqada bo‘lishni o‘rganadilar, ijtimoiy vaziyatlarga moslashish va o‘z fikrini aniq ifodalash ko‘nikmalarini rivojlantiradilar. Shu bilan birga, pedagogik interaktiv yondashuvlar yordamida talabalar o‘z emotsiyalarini boshqarish, boshqalarning hissiyotlarini idrok etish va samarali kommunikatsiya qilishni o‘rganadilar. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, shaxsning ijtimoiy intellekti va kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirish jarayonida metodik jihatdan integratsiyalashgan, interaktiv va faol o‘quv strategiyalari samaraliroq natija beradi.

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, kommunikativ va ijtimoiy ko‘nikmalarni shakllantirish jarayonida talabalar psixologik barqarorlik va stressga chidamlilikni rivojlantirishi muhimdir. Bu esa, o‘z navbatida, ularning ijtimoiy intellekti va kommunikativ kompetensiyalarini mustahkamlashga yordam beradi. Shu bilan birga, pedagogik strategiyalar va zamonaviy o‘qitish usullari talabaning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi.

Xulosa

Zamonaviy o‘qitish usullari shaxsning ijtimoiy intellekti va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim psixologik vosita hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, interaktiv pedagogik yondashuvlar, loyiha asosida o‘qitish va muammoga yo‘naltirilgan mashg‘ulotlar talabaning emotsional barqarorligini oshirish, boshqalar bilan samarali muloqot qilish va guruh ichidagi ijtimoiy moslashuv ko‘nikmalarini rivojlantirishda sezilarli ta’sirga ega. Daniel Golemanning tadqiqotlari shaxsning emotsional qobiliyatlari, xususan o‘z hissiyotlarini boshqarish va boshqalarning hissiyotlarini idrok etish ijtimoiy intellektning asosiy tarkibiy qismi ekanligini ko‘rsatadi, bu esa pedagogik jarayonda strategik rejalashtirish va metodik yondashuvlarni aniqlashga yordam beradi.

Peter Salovey va John Mayer shaxsning emotsional idrok va boshqaruv ko‘nikmalarining ijtimoiy intellekt bilan chambarchas bog‘liqligini ta’kidlashadi, bu pedagogik faoliyatda talabaning kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Johnson va Johnsonning amaliy tadqiqotlari ham shuni ko‘rsatadiki, guruh ishlari va hamkorlikka asoslangan mashg‘ulotlar talabalarda konstruktiv muloqot, fikr almashish va konfliktlarni hal qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, pedagogning individual yondashuvi va motivatsion qo‘llab-quvvatlashi shaxsning ijtimoiy va kommunikativ kompetensiyalarini mustahkamlashda muhim omil sifatida namoyon bo‘ladi.

Shu tariqa, zamonaviy o‘qitish usullari orqali shaxsning ijtimoiy intellekti va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirish nafaqat akademik muvaffaqiyatga, balki talabalar ijtimoiy faolligi, psixologik barqarorligi va emotsional chidamliligini oshirishga xizmat qiladi. Olingan natijalar pedagogik jarayonda interaktiv, integratsiyalashgan va faol o‘quv strategiyalarining samaradorligini, shuningdek, talabalarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga sezilarli hissa qo‘shishini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, zamonaviy pedagogik yondashuvlar ijtimoiy intellekt va kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirishda barqaror va uzluksiz natijalarni ta’minlaydi, bu esa kelajak pedagoglarini professional va ijtimoiy jihatdan tayyorlashning psixologik asosini tashkil etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Daniel Goleman. Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. New York: Bantam Books, 1995.
2. Peter Salovey, John D. Mayer. Emotional Intelligence. Imagination, Cognition and Personality, 9(3), 185–211, 1990.
3. Johnson, D. W., & Johnson, R. T. Cooperative Learning and Social Interdependence Theory. In: Handbook of Research on Learning and Instruction. New York: Routledge, 2016.
4. Mayer, J. D., Salovey, P., & Caruso, D. R. The Ability Model of Emotional Intelligence: Principles and Updates. Emotion Review, 8(4), 290–300, 2016.
5. Zeynalli, I. Psixologiya asoslari va shaxsning ijtimoiy rivojlanishi. Baku: Elm, 2018.
6. Shor, R. Pedagogik psixologiya va kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirish metodikalari. Tashkent: Fan, 2020.